

Cours de tibétain - sūtra de la pousse de riz - leçon 59

Dans cette leçon, nous abordons la production interdépendante intérieure qui dépend de conditions, que sont les cinq éléments (conscience comprise).

1. Exercice de lecture

བློ་གྲོ་ཉེན་ཅིང་འབྲེལ་བར་འབྱུང་བ་རྒྱུན་དང་འབྲེལ་བར་རི་ལྗར་
 བལྟ་ཞེ་ན། ཁམས་རྒྱལ་པོ་འདུས་པའི་ཕྱིར་ཉེ། ཁམས་རྒྱལ་པོ་གང་
 དག་འདུས་པའི་ཕྱིར་ཞེ་ན། འདི་ལྟ་སྟེ། ས་དང་། ལྗང་དང་། མེ་དང་།
 ལྷུང་དང་། ཉམ་མཁའ་དང་། ཉམ་བར་ཤེས་པའི་ཁམས་རྣམས་འདུས་
 བ་ལས་བློ་གྲོ་ཉེན་ཅིང་འབྲེལ་བར་འབྱུང་བ་རྒྱུན་དང་འབྲེལ་བར་
 བལྟ་ལོ། །

Repère des particules

[བློ་+གྲོ་+ཉེན་ཅིང་འབྲེལ་བར་འབྱུང་བ་] [རྒྱུན་+དང་+འབྲེལ་བར་] [རི་ལྗར་-
 བལྟ་] [ཞེ་ན།] [ཁམས་-རྒྱལ་པོ་] [འདུས་པ་+འི་+ཕྱིར་+ཉེ།] [ཁམས་-རྒྱལ་པོ་]
 [གང་དག་] [འདུས་པ་+འི་+ཕྱིར་] [ཞེ་ན།] [འདི་ལྟ་+སྟེ།] [ས་+དང་+ལྗང་+དང་
 +མེ་+དང་+ལྷུང་+དང་+ཉམ་མཁའ་+དང་] [ཉམ་བར་ཤེས་པ་+འི་+ཁམས་
 +རྣམས་] [འདུས་པ་+ལས་] [བློ་གྲོ་ཉེན་ཅིང་འབྲེལ་བར་འབྱུང་བ་] [རྒྱུན་
 +དང་+འབྲེལ་བར་] [བལྟ་+ལོ།]

2. Vocabulaire

ནང་	intérieur, interne
གི་	particule du génitif
རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་	coproduction conditionnée, origine interdépendante
རྒྱུ་	condition, cause secondaire
དང་	et, avec (conjonction)
འབྲེལ་པར་	lié à, en relation avec
དེ་ལྟར་	comment
བརྟེན་	regarder, examiner
ཞེན་	si on demande, si on pose la question
ཁམས་	élément, constituant
དྲུག་པོ་	les six, l'ensemble des six
འདུས་པ་	assemblage, réunion, combinaison
འི་	particule du génitif
ཕྱིར་	pour, afin de, à cause de
ཏེ་	particule de liaison
གང་དག་	lesquels, ceux qui
འདི་ལྟ་སྟེ་	c'est-à-dire, à savoir
ས་	terre (élément)
ཚུ་	eau (élément)
མ་	feu (élément)
རླུང་	vent, air (élément)

ནམ་མཁམ་	espace (élément)
ནམ་པར་ཤེས་པ་	conscience
ཁམས་ནམས་	les éléments
ལས་	à partir de, de
འོ་	particule finale

3. Traduction littérale et analyse grammaticale

Analyse et traduction phrase par phrase

Première phrase

ནང་གི་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་རྐྱེན་དང་འབྲེལ་པར་ཇི་ལྟར་བཟླ་ཞེ་ན།

- ནང་ : intérieur, interne.
- གི་ : particule du génitif reliant "intérieur" à "origine interdépendante".
- རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་ : coproduction conditionnée, origine interdépendante; terme technique bouddhique désignant le principe de causalité interdépendante.
- རྐྱེན་ : condition, cause secondaire.
- དང་ : particule de conjonction reliant "condition" à "relation".
- འབྲེལ་པར་ : en relation avec, en lien avec.
- ཇི་ལྟར་ : comment, de quelle manière.
- བཟླ་ : examiner, regarder, observer (verbe à l'impératif).
- ཞེ་ན་ : particule interrogative finale indiquant une question rhétorique; "si l'on demande".

Deuxième phrase

ཁམས་རྒྱལ་པོ་འདུས་པའི་ཕྱིར་ཏེ།

- ཁམས་ : élément, constituant fondamental.
- རྒྱལ་པོ་ : les six (nombre cardinal suivi du suffixe po indiquant un groupe défini).
- འདུས་པ་ : se rassembler, se réunir, s'assembler (verbe au passé).
- པའི་ : particule du génitif contractée.
- ཕྱིར་ : pour, à cause de, en raison de (indique la cause ou le but).
- ཏེ་ : particule de liaison indiquant que des explications suivent.

Troisième phrase

ཁམས་རྒྱལ་པོ་གང་དག་འདུས་པའི་ཕྱིར་ཞེ་ན།

- ཁམས་ : élément, constituant fondamental.
- རྒྱལ་པོ་ : les six (nombre cardinal suivi du suffixe po indiquant un groupe défini).
- གང་དག་ : lesquels, ceux qui, quels sont-ils (pronom interrogatif).
- འདུས་པ་ : se rassembler, se réunir, s'assembler (verbe au passé).
- པའི་ : particule du génitif contractée.
- ཕྱིར་ : pour, à cause de, en raison de (indique la cause ou le but).

- ཞེན་ : particule interrogative finale indiquant une question rhétorique; "si l'on demande".

Quatrième phrase

འདི་ལྟ་སྟེ། ས་དང་། རྩ་དང་། མེ་དང་། རླུང་དང་། བམ་མཁའ་དང་། རྣམ་པར་གྲེས་པའི་ཁམས་རྣམས་འདུས་པ་ལས་ནང་གི་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་རྒྱུན་དང་འབྲེལ་པར་བལྟའོ།

- འདི་ལྟ་སྟེ་ : à savoir, c'est-à-dire, comme suit.
- ས་ : terre (premier élément).
- དང་ : particule de conjonction "et".
- རྩ་ : eau (deuxième élément).
- དང་ : particule de conjonction "et".
- མེ་ : feu (troisième élément).
- དང་ : particule de conjonction "et".
- རླུང་ : vent, air (quatrième élément).
- དང་ : particule de conjonction "et".
- བམ་མཁའ་ : espace (cinquième élément).
- དང་ : particule de conjonction "et".
- རྣམ་པར་གྲེས་པ་ : conscience (sixième élément).
- འི་ : particule du génitif reliant "conscience" à "élément".
- ཁམས་ : élément, constituant.
- རྣམས་ : particule du pluriel indiquant "tous les éléments".
- འདུས་པ་ : se rassembler, se réunir, s'assembler (verbe au passé).
- ལས་ : à partir de, de (indique l'origine).
- རང་ : intérieur, interne.
- གི་ : particule du génitif reliant "intérieur" à "origine interdépendante".
- རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་ : coproduction conditionnée, origine interdépendante.
- རྒྱུན་ : condition, cause secondaire.
- དང་ : particule de conjonction reliant "condition" à "relation".
- འབྲེལ་པར་ : en relation avec, en lien avec.
- བལྟའོ་ : examiner, regarder, observer (verbe à l'impératif).
- འོ་ : particule finale affirmative qui marque la fin de la phrase.

Traduction littérale du passage complet :

Comment examiner l'origine interdépendante interne en lien avec les conditions ? C'est en raison de la réunion des six éléments. Quels sont ces six éléments qui se réunissent ? À savoir : à partir de la réunion des éléments que sont la terre, l'eau, le feu, l'air, l'espace

et la conscience, on doit examiner l'origine interdépendante interne en lien avec les conditions.

4. Traduction littéraire

La production interdépendante intérieure dépend de conditions

ནང་གི་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་བར་འབྱུང་བ་རྒྱུན་དང་འབྲེལ་བར་རི་ལྗར་བལྟ་ཞེ་ན། ཁམས་རྒྱལ་པོ་འདུས་པའི་སྲིར་ཉེ།
ཁམས་རྒྱལ་པོ་གང་དག་འདུས་པའི་སྲིར་ཞེ་ན། འདི་ལྟ་སྟེ། ས་དང་། རྩ་དང་། མེ་དང་། རླུང་དང་། རྣམ་མཁའ་
དང་། རྣམ་པར་ཤེས་པའི་ཁམས་རྣམས་འདུས་པ་ལས་ནང་གི་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་བར་འབྱུང་བ་རྒྱུན་དང་འབྲེལ་བར་
བལྟ་ལོ། །

En quoi la production interdépendante intérieure dépend-elle de conditions ? Par la combinaison de six éléments ཁམས་རྒྱལ་པོ་. Quels sont donc ces six éléments qui se combinent ? L'élément terre ས་, l'élément eau རྩ་, l'élément feu མེ་, l'élément air རླུང་, l'élément espace རྣམ་མཁའ་ et l'élément de la conscience རྣམ་པར་ཤེས་པའི་ཁམས་. De sorte que la production interdépendante intérieure est liée aux conditions secondaires རྒྱུན་དང་འབྲེལ་བ་.¹

¹ Traduction Philippe Cornu.